

לחיספוס ולבטחון-העצמי התוקפני עולה כאן דמות אנושית חמה. בכלל, אין דוד הכהן נרתע מלחשוף חולשות אנושיות ואישיות המתגלות לדעתו, בתוך השאר, בכמה עמדות ציבוריות שביטא בתקופת פעילותו הציבורית (ראה ע' 92). ברור למעלה מכל ספק כי האוטוביוגרפיה של דוד הכהן היא במידה רבה אוטוביוגרפיה שהוחמצה בלי שניסה מחברה להפוך אותה מפרקי זכרונות לא-סדירים לאוטוביוגרפיה אישית-פוליטית שלמה. **ב. מ.**

מאמר לוגי-פילוסופי

פירסום התרגום העברי של ספר זה, כיוכל שנים לאחר הופעתו הראשונה, הוא מאורע

* לודוויג ויטגנשטיין: מאמר לוגי-פילוסופי-פי; תרגום וביאורים: משה קרוי; ספרית פועלים, 1973.

אשר מחשש מפני תגובה אמריקאית דחתה אפשרות משוערת לקשירת יחסים בין יש-ראל לסיין. אגב, בפרשה זו דומה כי עמדתו של הכהן נגזרת בעיקר מטינתו כלפי ארדיי-כלי המדיניות הישראלית אז (שרת והשגריר אבן), שלא אימצו יזמה אישית שלו, מפ-תיעה בהעזתה, ובכך כמו הכריתו סיכוי היס-טורי חשוב. דומה כי דחיית הנסיונות למגע מדיני עם סיין מעידה אמנם היטב על קשייה ותמונת-עולמה של המדינאות הישראלית, אך אפשר להטיל ספקות באשר לפוריות ו-אורך-הימים של מגע פוליטי בין ישראל לסיין, אם אמנם היה מתגשם.

דוד הכהן לא כתב אוטוביוגרפיה סדורה. את פעלו כשגריר בבורמה תיאר בספר קודם. מעניינים פרקי המסע, אך בעיקר יש חן מיוחד בפרקי הילדות והבחרות של דוד הכהן ובפרק על תקופת שירותו בצבא התור-כי בימי מלחמת-העולם הראשונה. מבעד

THE RUSSIAN REVIEW

*An American Quarterly Devoted to Russia
Past and Present*

Thirty-Third Year

TERENCE EMMONS, Editor

With its thirty-third volume, the *Russian Review* is appearing under new editorship. The *Review* publishes material of high quality in the fields of Russian history, politics and society, literature, and the arts. The *Review* continues to provide a forum for work on Russian-American and Soviet-American relations. It publishes reviews by leading specialists of important new books from the United States, the Soviet Union, and other countries.

Subscription:

U.S.—\$9.00/yr.; Canada—\$9.50; Foreign—\$10.00; U.S. Student—\$7.00
Single Issues: \$2.50 — Cumulative Index (1941-1971): \$7.50

THE RUSSIAN REVIEW

The Hoover Institution, Stanford, California 94305

משמעו "להביע במשפט בעל ערך-אמת" הרי ענין לנו בהגדרה תיאורטית שאינה מתישבת עם הוראתה השגורה של המלה. כפי שידע קאנט, אפשר גם אפשר לחשוב מחשבות שאין לדעת את אמיתותן. ענין לנו כאן בשלושה מושגים נפרדים: מחשבה, הבעת מחשבה, ואמיתות מחשבה. קרוי מזהה מחשבה והבעתה, ודבר זה אפשרי רק אם המחשבה מוגדרת כפסוק שגם משמעות לו וגם ערך-אמת. לפי פירוש זה, החלק האחרון של הספר בו מדובר במיסטי, אינו מכיל מחשבות אפשריות בכלל ותמיהה יש בכך. נראה יותר לומר שאלה פסוקים שאין ליחס להם ערך-אמת אך בוודאי מחשבות הן.

כלום נאמן פירושו זה של קרוי לוויטגנן-שטיין? לכאורה פירוש זה מוצדק ביותר, שהרי משפט 4 בספר קובע: "המחשבה היא פסוק בעל מובן". ועוד יכול הפירוש להסתמך על משפט 4.112, בו נאמר: "מטרת הפילוסופיה היא ההבהרה הלוגית של מחשבות". אולם ראוי להיזהר כאן. הבהרה אינה תיחום תחומים ולכן הבהרת מחשבות אינה זהה עם קביעת כל המחשבות האפשריות. זאת ועוד: משפט 4.002 אומר, "השפה מסווה את המחשבה". אם נעמת משפט זה עם משפט 4 חייבים אנו לומר שיש כאן לפחות אי-בהירות אצל ויטגנשטיין עצמו. ואין זה הכל. מקובל על פרשנות ויטגנשטיין שצריך להבין את כל סוגיית המחשבה בספר זה בייחוסה לתורתו של פרגה, כפי שבאה לידי ביטוי במאמרו הידוע "המחשבה", משנת 1918. תפיסה זו הולמת יפה את המצוטט למעלה ממשפט 4.002, כלומר אין זה נכון שהמחשבה שבה זהה עם הפסוק בעל המובן אלא המחשבה היא הבאה לידי ביטוי בפסוק בעל-מובן. ואם אין להוכיח את זהות המחשבה עם הפסוק בעל-המובן על אחת כמה וכמה אין להוכיח את זהותה עם הפסוק בעל ערך-האמת. אם תאמר שרק יציר לשוני בעל ערך-אמת שניתן לידעה הוא פסוק הרי בחרת ללכת בדרכם של גיבורי התחביר.

כמה הערות לתרגום. המו"ל מסביר לקורא ש"בעריכה ובניסוח הסופי הכריע כמובן נו-

רבררושם ביותר. המהדורה העברית היא יחידה-במינה כי, מכל התרגומים הידועים לי, רק היא אינה מקיימת את צוואתו המפורשת של המחבר לפיה תמיד חייב המקור הגרמני להידפס בצד תרגום כלשהו. חידוש נוסף של המהדורה הוא זה שהנוסח העברי הוכן על בסיס התרגום האנגלי ולא מן המקור, ועוד אעמוד על תוצאותיו של חידוש זה (במיגבלה זו התרגום הוא "נאמן", כלומר מר לנוסח האנגלי). לתרגום גלווה מאמר פרשני מאת המתרגם, משה קרוי. זה אולי המאמר הטוב ביותר מסוגו שאני מכיר בשפה כלשהי: הוא מצטיין בבהירות רבה, אינפורמטיבי ומספם, ולכן הוא משמש מבוא מצוין לספר כולו.

המאמר הפרשני מעצם טבעו אינו בא אלא לסייע לקורא בהבנת הספר הקשה הזה. עם זאת, במקום אחד מתגנב לתוך מאמר זה משהו מן הפילוסופיה של קרוי עצמו. זה קורה כאשר הוא מסביר את עיקר בעייתו של ויטגנשטיין. אני חולק על פירוש זה ואסביר דברי.

קרוי כתב: "בעייתו של ויטגנשטיין, כמו זו של קאנט, הוא מתן איפיון מדויק וחד לגבולות המחשבה האנושית". ברצונו לקבוע בצורה מדויקת את קבוצת כל המחשבות האנושיות האפשריות. הצלחה במשימה זו תאפשר לו להבחין בין מחשבות 'אפשריות' שניתן לחשוב ולהביע ומחשבות "בלתי-אפשריות" שאי-אפשר לחשוב, ושכל נסיון להביען רק ירבה להג".

ראשית, יש כאן, כמדומה, אי-הבנה ביחס לקאנט. פילוסוף זה לא התכוון כלל לקבוע את קבוצת המחשבות האנושיות האפשריות אלא שאף להבחין בין מה שאפשר לדעת לבין מה שאפשר רק לחשוב. יש הרבה דברים שאנו יכולים לחשוב עליהם אף כי אין לאל-ידינו—על-פי דקארט—להוציא עליהם משפטים שערפם ערך-אמת. ואין אי-הבנה זו רק ענין לחקר עתיקות הפילוסופיה אלא חשיבות רבה לה להבנה נכונה של הסוגיה כולה. קרוי מדבר בנשימה אחת על מחשבות "שניתן לחשוב ולהביע" כאילו אחת הן. אם "להביע"

ישראל רוקח

פעולתו הציבורית של ישראל רוקח תחילתה בתל-אביב "הקטנה", כשנבחר ליצג את הש-כונות נווה-צדק ונווה-שלום בעיריית תל-אביב, ומאז נמשכה פעילותו למען תל-אביב שלושים-ושבע שנים.

הוא היה נצר למשפחות אליעזר רוקח ו-ישראל ב"ק—משפחות ותיקות ומעורות בחיי הארץ, שהתבלטו בפעילות אמיצה וישרה בחיי-הציבור של הימים ההם. סבו של שמ-עון רוקח (מצד האם), ישראל ב"ק, הקים עוד בשנת 1831 את הדפוס הראשון בארץ ואת המשק החקלאי היהודי הראשון על הר-עצמון. אביו של ישראל רוקח, ר' שמעון, היה ממיסדי השכונה היהודית החדשה הרא-שונה ביפו—"נווה-צדק" הידועה—ופעל רבות בארגונם של חיי הקהילה היהודית ביפו.

מסורת-אבות, אוירת הארץ ונופה ודפוס

* איזיק רמבה: ישראל רוקח—קברניטה של תל-אביב; מסדה, 1973; 245 עמ'.

אליהו אילת שיבת-ציון וערב

ספר מקיף ומאלף על ההתרחשויות הפו-ליטיות בארץ-ישראל.

בין נושאי הספר: תיאור עלייתו וכוחו של מופתי ירושלים, נסיונות התיישבות יהודית בעבר הירדן המזרחי, שיחות הידברות בין התנועה הציונית והמנהי-גות הערבית בארצות השכנות, עמדת שלטונות המנדט בסכסוך המתהווה בין העמים, הבעיה הכורדית, דיוקני אישים בעולם הערבי ועוד.

32 ל"י

הוצאת דביר

סח-המקור הגרמני". זוהי הודעה מדהימה. הנוסח העברי גדוש תרגומי טעויות של המ-תרגם האנגלי ואלה מן-הסתם לא תוקנו לאור המקור הגרמני. ונביא כמה דוגמות.

4.1213. גרמנית: "Auffassung"; אנגלית: "point of view"; עברית: "נקודת-תצפית".

5.5563. גרמנית: "logisch vollkommen"; אנגלית: "are in perfect geordnet"; עברית: "logical order"; הם בסדר גמור מבחינה לוגית".

3.001. גרמנית: "denkbar"; אנגלית: "thinkable"; עברית: "ניתן לחשוב".

אך אותו מושג עצמו זוכה לטיפול אחר במשפט הבא, והתרגום האנגלי יסביר.

2.013. גרמנית: "kann ich... denken"; אנגלית: "I can imagine"; עברית: "ב-יכולתי לדמות".

בשני המשפטים 6.23 ו-6.522 מופיע הביטוי הגרמני "sich zeigen"; במשפט הראשון בנוסח העברי נאמר "שיסתבר" ואילו במש-פט השני התרגום הוא "מתגלה". התר-

גום האנגלי משתמש בשני המקרים במונח "manifest". ידוע לנו שווייטגנשטיין עצמו תירגם את הביטוי במשפט הראשון כ- app-ear from וכ-appears במשפט השני (ראה מאמרו של לוי ב-Mind 1967).

במשפט 2.011 המקור מדבר בלשון-יחיד ואי-לו הנוסח העברי, בדומה לאנגלי, כתוב בל-שון-רבים. אותה שגיאה נמצאת גם במשפט

6.522. רצוני לקבוע שלא בדקתי את התרגום כולו והדוגמות שהובאו למעלה נמצאו כמעט כל-אחר-יד. לאור נסיון זה נשאר בי הרושם ש-

אילו חיפשתי שגיאות נוספות הייתי מוצאן בלא יגיעה רבה.

ראוי עוד לציין: שם הספר על העטיפה "טראקטאט" ואילו בגוף הכרך "מאמר". מש-

פט 2.012 הושמט מן התרגום העברי. ואח-רון-אחרון, פליטת-קולמוס נחמדה של איש

צעיר: ויטגנשטיין כתב את הספר "במחנה-שבויים איטלקי, במלחמת-העולם השניה (בה שירת בצבא האוסטרי)"...

ג.ו.